

CHIŃSKA DYPLMACJA ZDROWOTNA WOBEC KRAJÓW AZJI POŁUDNIOWO-WSCHODNIEJ W TRAKCIE PANDEMII COVID-19 JAKO NARZĘDZIE SOFTPOWER

WPROWADZENIE

Wybuch pandemii korona wirusa COVID-19 w 2020 roku uitorował nowe kierunki rozwoju dyplomacji zdrowotnej Państwa Środka, stanowiąc rozwinięcie Inicjatywy Pasa i Drogi (Belt and Road Initiative — BRI). Od czasu wybuchu pandemii, Chiny zaangażowały się w liczne działania z zakresu dyplomacji zdrowotnej, w celu budowy wizerunku globalnego lidera w dziedzinie zdrowia. W swoich wysiłkach Państwo Środka konkurowało z hegemonem dyplomacji zdrowotnej, jakim wówczas były — i nadal pozostają — Stany Zjednoczone. Szczególne miejsce na mapie działań dyplomacji zdrowotnej Chin w trudnym dla globu okresie pandemii korona wirusa COVID-19 odgrywał region Azji Południowo-Wschodniej, który dla Pekinu jest trudny do prowadzenia skutecznej polityki softpower. Państwa regionu regularnie doświadczają szeregu incydentów związanych z działalnością chińskiej marynarki wojennej będącej wyrazem roszczeń terytorialnych Chin wokół akwenu Morza Południowochińskiego (Pacula, 2015; Potulski, 2013; Śliwa, 2010).

Głównym celem artykułu jest przedstawienie, w jaki sposób Chiny uczyniły dyplomację zdrowotną względem państw Azji Południowo-Wschodniej częścią swojej dyplomacji softpower, jak również próba odpowiedzi na pytanie, czy dyplomacja zdrowotna Państwa Środka zakończyła się sukcesem w postaci rozszerzenia geopolitycznych wpływów?

Artykuł został podzielony na następujące części: w I części wprowadzone zostają ramy teoretyczne artykułu poprzez wyjaśnienie pojęć softpower oraz dyplomacja zdrowotna, ze szczególnym uwzględnieniem dyplomacji zdrowotnej jako narzędzia softpower. II część analizuje, w jaki sposób pandemia koronawirusa COVID-19 wpłynęła na wykorzystywanie koncepcji softpower przez Państwo Środka. III część przedstawia Azję Południowo-Wschodnią jako cel chińskiej dyplomacji zdrowotnej, z wyszczególnieniem głównych działań Pekinu. IV część kończy się podsumowaniem, stanowiącym próbę odpowiedzi na postawione wcześniej pytanie, a mianowicie, czy pandemia stworzyła geopolityczną przestrzeń dla wzmocnienia statusu Chin w rejonie Azji Południowo-Wschodniej.

SOFTPOWER — RAMY TEORETYCZNE

Prowadzenie skutecznej polityki zagranicznej w dzisiejszym świecie stanowi poważne wyzwanie dla państw. O globalne wpływy walczy więcej potężnych interesów, więcej podmiotów, zarówno państw, korporacji czy też organizacji międzynarodowych. Kraje o ograniczonej sile zakorzenionej w potencjalach militarnych i gospodarczych mogą nadal zdobywać wpływy polityczne i kształtować regionalne i międzynarodowe programy, jeśli zainwestują w softpower (Nye, 2008).

Koncepcja softpower jest diametralnie odmienna od tzw. hardpower (twardej siły). Zasoby hardpower — takie jak siły zbrojne, potencjał ekonomiczny — stanowią wyłączną domenę państwa. Zgola odmiennie sytuacja prezentuje się w przypadku softpower, której dysponentami są placówki kulturalne, instytucje naukowe, korporacje, artyści. O ile zasoby hardpower są zazwyczaj wykorzystywane w wyjątkowych sytuacjach, np. konfliktach zbrojnych, o tyle zasoby softpower pozostają w nieustannym użytku.

Softpower opiera się na trzech fundamentach: kultury, wartości politycznych oraz polityki zagranicznej (Nye, 2006). Są to trzy podstawowe kategorie definiujące softpower, jednak nie można softpower zawęzić tylko do tych kategorii, ponieważ działania mające na celu budowanie kapitału softpower danego państwa, stanowią pochodną wielu czynników. Badacze zauważają, że koncepcja softpower jest trudna do jednoznacznego zdefiniowania (Berger, 2010, 567; Melissen i Lee, 2011, 1). Warto w tym miejscu oddać głos Robertowi Łosiowi, który również zauważa wielowymiarowość zjawiska softpower: (...) określenie softpower uległo ewolucji zgodnie z różnymi tendencjami badawczymi, podobnie zresztą jak definicja potęgi i siły (Łoś, 2018, 135).

Softpower może stanowić jedno z narzędzi polityki zagranicznej państwa, służąc wzrostowi prestiżu państwa. Softpower wykorzystując — a zarazem tworząc — wizerunek kultury danego państwa, przyczynia się do wzrostu atrakcyjności państwa na arenie międzynarodowej (Nye, 2008; Szczepaniak, 2011; Znojek, 2018). Softpower może być rozumiane jako wykorzystywanie emocjonalnych form oddziaływania w celu osiągnięcia określonych celów polityki zagranicznej (Kronig i in., 2010). Naren Chitty zauważa, że softpower ma swoje zastosowanie w działaniach odnoszących się do kultury, edukacji, zdrowia, sportu (Chitty, 2016, 18). Softpower jest formą perswazji ukierunkowaną na przekonanie określonej grupy odbiorców do wskazanego punktu widzenia państwa. Zdaniem Josepha Nye'a, softpower powinno być kreowane przez społeczeństwo, nie przez politycznych decydentów (Nye, 2017).

Dostrzegając rolę kultury jako nośnika w dysponowaniu softpower, można koncepcję interpretować dwojako; zarówno jako zasób, z którego czerpie się produkty wykorzystywane w ramach konceptu softpower, jak również jako nośnik, poprzez który softpower jest urzeczywistniany. Softpower może być budowana poprzez współpracę pomiędzy instytucjami rządowymi, aka-

demickimi i komercyjnymi jako alternatywa dla budowania potencjału państwa za pomocą wojska lub argumentów o charakterze gospodarczym (Carminati, 2022; Maciejewski i Borowska, 2020). Softpower odnosi się do zdolności kraju do przyciągania i wpływania na inne narody oraz do budowania trwałych międzynarodowych partnerstw. Jak celnie zauważa Piotr Lewandowski. O wyższości badania idei wielkoprzestrzennych i ich znaczenia dla badania *softpower* decyduje to, że można wskazać, iż softpower jest obecnie jednym z paradygmatów analitycznych geopolityki (Lewandowski, 2020, 133).

Dyplomacja zdrowotna może budować politykę softpower państw. Co więcej, dyplomacja zdrowotna może wzmocnić softpower poprzez budowanie globalnego zarządzania zdrowiem podczas kryzysów (Divkolaye i in., 2016).

DYPLOMACJA ZDROWOTNA JAKO NARZĘDZIE SOFT POWER

Biorąc pod uwagę, że główny cel artykułu koncentruje się na COVID-19 i dyplomacji zdrowotnej używanej jako softpower przez Chiny względem państw Azji Południowo-Wschodniej, warto przyrzeć się relacji pomiędzy softpower a dyplomacją zdrowotną. Podczas gdy tradycyjna dyplomacja zwyczajowo skupia się na ekonomii i zagadnieniach bezpieczeństwa, dyplomacja zdrowotna zajmuje się zdrowiem i pomocą humanitarną. Z perspektywy historycznej, dyplomacja zdrowotna państw koncentrowała się na międzynarodowej współpracy i współdziałaniu w celu ochrony interesów narodowych, handlowych i ludzkich przed rozprzestrzenianiem się chorób. W obecnych czasach dyplomacja zdrowotna jest istotną częścią agendy polityki zagranicznej wielu państw (Adams i in., 2008; Feldbaum i Michaud, 2010; Labonté i Gagnon, 2010). Dyplomacja zdrowotna może być wykorzystywana do wspierania globalnego zarządzania zdrowiem i poprawy relacji między krajami poprzez politykę zdrowotną i inicjatywy, które służą równoważeniu konfliktów między krajami (Kickbusch i Liu, 2022).

Rebecca Katz zidentyfikowała trzy rodzaje dyplomacji zdrowotnej: dyplomację podstawową (np. traktaty między państwami), dyplomację wielostronną (np. partnerstwa międzynarodowe) i dyplomację nieformalną (np. pracownicy rządowi w terenie wchodzi w interakcje ze społeczeństwem i organizacjami pozarządowymi) (Katz i in., 2011). Dyplomacja zdrowotna w ujęciu teorii stosunków międzynarodowych to relacja między globalnym zdrowiem a polityką zagraniczną (Labonté i Gagnon, 2010). Tym samym dyplomacja zdrowotna stała się ważnym narzędziem dyplomacji oraz softpower. Dyplomacja zdrowotna jako narzędzie softpower pomaga budować oczekiwany wizerunek poprzez programy pomocy zdrowotnej. Kraje rozwinięte prowadzą globalną dyplomację zdrowotną poprzez udzielanie pomocy medycznej w sytuacjach kryzysowych (McBride i in., 2019; Pannu i Barry, 2021). Dla przykładu, Stany Zjednoczone od lat wykazują się

działaniami w zakresie zdrowia publicznego w skali globalnej, służąc jako główny darczyńca dla licznych organizacji międzynarodowych (Fazal, 2020; Feldbaum i Michaud, 2010).

Dyplomacja zdrowotna zaspokaja cele humanitarne, służące globalnemu zdrowiu publicznemu i wydaje się stanowić sposób na zdobycie pozytywnego nastawienia mieszkańców krajów dotkniętych pandemią (Mol i in., 2022; Vanderwagen, 2006). Javier Corrales argumentuje, że inwestowanie w projekty społeczne za granicą wydaje się przedsięwzięciem odpornym na krytykę (Corrales, 2009, 98).

CHINY — SOFTPOWER — COVID-19

Chiny starały się zaistnieć jako światowy lider dyplomacji zdrowotnej w walce z pandemią koronawirusa COVID-19. Chińska dyplomacja medyczna stworzyła pozytywny wizerunek w wielu krajach rozwijających się (Khodayari-Zarnaq i in., 2020). Reakcja Chin na pandemię pokazała aspiracje do odgrywania wiodącej roli w kształtowaniu globalnego przywództwa.

Po pierwsze, Pekin traktował pandemię COVID-19 jako okazję do wyrugowania antychińskich resentymentów. Chiny pragnęły odbudować swój wizerunek wobec podnoszonej globalnie winy za powstanie i rozprzestrzenianie się koronawirusa. Mówiąc o działaniach z zakresu dyplomacji zdrowotnej Państwa Środka, nie można pominąć fali antychińskich nastrojów wywołana ogniskiem choroby w Wuhan, a przez to łączenie COVID-19 z Chinami, jak i szerzej, z Azjatami (Gover i in., 2020; Horton, 2020). Po drugie, Pekin chciał stworzyć wizerunek życzliwego kraju, bezinteresownie zatroskanego o losy innych, o czym szumnie informowały chińskie media: „(...) chińska pomoc COVID-19 nie jest motywowana pragnieniem globalnego przywództwa; wkład Chin w pomoc humanitarną dla świata przystoi ich możliwościom i jest zgodny z zasadą nieingerencji w polityce zagranicznej” (Bo, 2020).

AZJA POŁUDNIOWO-WSCHODNIA JAKO CEL CHIŃSKIEJ DYPLOMACJI ZDROWOTNEJ

Kraje Azji Południowo-Wschodniej stanowiły ważny punkt na mapie chińskiej globalnej dyplomacji zdrowotnej związanej z działaniami pomocowymi względem walki z pandemią koronawirusa COVID-19. Azja Południowo-Wschodnia stała się dla Chin podatnym gruntem do tworzenia narracji wspierających budowanie wizerunku. Chiny posiadały silne podstawy do wykorzystania softpower w zakresie dyplomacji zdrowotnej w Azji Południowo-Wschodniej, biorąc pod uwagę, że kraje regionu są związane ze względu na stosunki gospodarcze z Państwem Środka (Xi i Primiano, 2020).

Zasoby ekonomiczne stanowią główne źródło chińskiej softpower, co w pewien sposób tłumaczy regionalną przychylność względem Państwa Środka w trakcie walki z pandemią. Przywód-

cy Azji Południowo-Wschodniej odcinali się od upolitycznianiu pandemii i wzywali do międzynarodowej współpracy i solidarności. Na specjalnym spotkaniu ministrów spraw zagranicznych 14 lutego 2020 roku, ASEAN wyraziło pełne zaufanie do zdolności Chin do odniesienia sukcesu w przezwyciężeniu epidemii (ASEAN, 2020a).

Dyplomacja zdrowotna Chin została wzmocniona przez strategię informacyjną i komunikacyjną. Chińskie media, ambasady oraz szereg organizacji mniej lub bardziej związanych z władzami, prowadziło działania w zakresie wspierania chińskiej dyplomacji zdrowotnej. Podmioty z Państwa Środka były bezprecedensowo zaangażowane w dzieleniu się informacjami dotyczącymi reakcji Chin na pandemię. Przemawiając na szczycie Współpracy Lancang-Mekong w sierpniu 2020 roku, ówczesny premier Chin, Li Keqiang, zobowiązał się, że Chiny nadadzą priorytet dostarczaniu szczepionek COVID-19 do kontynentalnych krajów Azji Południowo-Wschodniej (Xinhua, 2020).

Chiny były pierwszym krajem, który dostarczył szczepionki do ciężko dotkniętej Azji Południowo-Wschodniej. Podczas szczytu ASEAN-Chiny w listopadzie 2021 roku, Pekin zobowiązał się do przekazania dodatkowych 150 milionów dawek szczepionek państwom członkowskim ASEAN (Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 2021). Tylko do końca 2021 roku Chiny zobowiązały się do dostarczenia 50 milionów dawek swoich szczepionek, z czego ostatecznie dostarczono 40 milionów. Z ogólnej liczby darowizn pochodzących z Chin związanych z walką z koronawirusem COVID-19, ponad 60 proc. trafiło do Azji, spośród której 80 proc. odbiorców stanowiły kraje Azji Południowo-Wschodniej: Kambodża, Myanmar, Laos i Wietnam (Kiernan i in., 2021). Kraje Azji Południowo-Wschodniej kupiły 480 mln dawek chińskich szczepionek do końca 2021 roku, z czego niemal połowę zakupiła Indonezja.

Dyplomacja zdrowotna stała się ważnym narzędziem kreowania wizerunku Chin jako odpowiedzialnej potęgi globalnej, co oczywiście mogło zostać zrealizowane dopiero po skutecznym powstrzymaniu epidemii u siebie (Gauttam i in., 2020). Sekretarz generalny ASEAN, Dato Lim Jock Hoi, wyraził uznanie Państwu Środka, stwierdzając: Dzięki takiej pomocy Chiny i Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej pokazują, że wspieramy się nawzajem nawet na poziomie wspólnotowym i indywidualnym, aby zapewnić sobie bezpieczeństwo i zdrowie (ASEAN, 2020b).

Za przykład działań chińskiej dyplomacji zdrowotnej w regionie możemy wziąć Kambodżę, gdzie wizerunek Państwa Środka zdecydowanie się poprawił (Luo i Un, 2020). Chiny wysłały do Kambodży 23 marca 2020 roku swój pierwszy zespół medyczny oraz materiały medyczne. Była to pierwsza oferowana przez nie międzynarodowa pomoc COVID-19. Następnie 25 marca Chiny

przekazały materiały medyczne do Wietnamu i Tajlandii, zaś już w kolejnym miesiącu chińscy medycy przybyli do Myanmaru i Laosu.

Pomoc Chin w ramach COVID-19 została włączona do rządowej narracji. Już 22 marca 2020 roku, Komunistyczna Partia Chin wysłała wiadomość z gratulacjami z okazji 65. rocznicy powstania Laotańskiej Partii Ludowo-Rewolucyjnej. W wiadomości tej czytamy, że (...) po wybuchu COVID-19 w Chinach, laotańska partia, rząd i wszystkie sektory laotańskiego społeczeństwa nie straciły czasu na wyrażenie sympatii i troski wobec Chin za udzielenie pomocy finansowej i materialnej, dobrze wcielając ducha chińsko-laotańskiej wspólnoty o wspólnej przyszłości (Lintner, 2020).

Kambodża i Laos były i są najbardziej otwarte na pomoc Chin. Myanmar i Tajlandia były również pozytywnie nastawione do Państwa Środka. Wietnam pozostawał najbardziej zachowawczy wobec regionalnych intencji Chin, w znacznej mierze ze względu na utrzymujące się napięcia na Morzu Południowochińskim.

W Indonezji Państwo Środka nie było w stanie w pełni wykorzystać szansy, jaką dawała im pomoc na początku pandemii. Aktywna polityka dyplomatyczna, zaangażowanie w budowie kontaktów z elitami politycznymi oraz zacieśnianie więzów gospodarczych zwiększyło wpływ Chin na państwo, ale potencjał początkowych, spektakularnie jawiących się działań w walce pandemii w świetle medialnych doniesień pozostał niewykorzystany. Podobnie jak w Indonezji, tak również pandemiczne lata można określić jako straconą szansę dla Chin na Filipinach, której nie udało się wykorzystać do zwiększenia swoich wpływów. Agresywna retoryka roszczeń na Morzu Południowochińskim z pewnością przyczyniała się do zaprzepaszczenia efektów chińskiej dyplomacji zdrowotnej. Zaufanie do Chin mimo wysiłków pozostaje niskie, a zaangażowanie z czasów pandemii — na własne życzenie retoryki Pekinu — zostało puszczone w niepamięć.

KONKLUZJE

Chiny przekształciły kryzys COVID-19 w krótkotrwałą okazję do wzmocnienia swojej softpower. Softpower w postaci dyplomacji zdrowotnej prowadzonej przez Chiny względem państw Azji Południowo-Wschodniej w trakcie pandemii koronawirusa COVID-19 służyła rozszerzeniu roli i budowaniu wizerunku. Softpower Państwa Środka została nieznacznie wzmocniona w Azji Południowo-Wschodniej w początkach walki z pandemią. Kraje regionu doceniały Chiny za skuteczne powstrzymanie wybuchu pandemii, za dostarczenie pomocy w ramach COVID-19 oraz za promowanie dyplomacji szczepionkowej.

Polityka walki z koronawirusem COVID-19 w autorytarnym stylu Chin została zaaprobowana przez wiele krajów. Niektóre kraje oficjalnie zadeklarowały i zastosowały chiński styl polityki

blokady i izolacji w celu opanowania epidemii COVID-19, jak np. miało to miejsce w Singapurze czy też Indonezji. To zdarzenie świadczy o atrakcyjności ówczesnej chińskiej polityki zdrowotnej wśród państw regionu Azji Południowo-Wschodniej.

Jeśli chodzi o kraje Azji Południowo-Wschodniej, to nie pozostało im praktycznie żadnej alternatywy na początku pandemii, jak tylko polegać na Chinach, co też Państwo Środka skwapliwie wykorzystało. Pozytywny odbiór Chin, rozumianych jako siła gospodarczo-polityczna, zaczął słabnąć wraz z upływem czasu od wybuchu pandemii koronawirusa, o czym świadczą dane. W badaniu ISEAS-Yusof Ishak Institute State of Southeast Asia Survey z lutego 2023 roku, w którym badano elity rządowe, biznesowe i społeczeństwa obywatelskiego, 59,9 proc. respondentów postrzegало Chiny jako najbardziej wpływową siłę gospodarczą w regionie w porównaniu z 76,7 proc. rok wcześniej, zaś 41,5 procent jako najbardziej wpływową siłę polityczną i strategiczną w regionie, co oznacza ponad 10 proc. spadek r/r (54,5 proc. w 2022 roku) (ISEAS-Yusof Ishak Institute, 2023, 25-27). Rola softpower Chin w regionie w długofalowej perspektywie będzie nadal rosła dzięki zasobom gospodarczym oraz budowaniu koalicji w kwestiach międzynarodowych. Mimo że Chiny są uważane za najbardziej wpływową potęgę w regionie, coraz bardziej agresywne działania Państwa Środka związane z rozszerzaniem wpływów geopolitycznych, w szczególności związanych z kwestią Morza Południowochińskiego — a co za tym idzie, roszczeń terytorialnych wokół państw regionu — pozwala w wystarczający sposób ocenić powierzchowny charakter pandemicznej projekcji softpower w postaci dyplomacji zdrowotnej. Podsumowując, patrząc z perspektywy czasu, bitwa o południowoazjatyckie serca toczona poprzez dyplomację zdrowotną w czasie pandemii nie została wygrana przez Chiny. Agresywna retoryka Państwa Środka związana z podnoszonymi od lat roszczeniami terytorialnymi zniweczyła działania dyplomacji zdrowotnej okresu pandemii, a życzliwy odbiór z początków walki z pandemią wraz z upływem czasu odszedł w niebyt.

Literatura:

- Adams, Vincanne, Novotny, Thomas E., i Leslie, Hannah; 2008, Global Health Diplomacy. *Medical Anthropology*, 27(4), s. 315-323. <https://doi.org/10.1080/01459740802427067>
- ASEAN; 2020a, Statement of the Special ASEAN-China Foreign Ministers' Meeting on the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19). ASEAN. <https://asean.org/wp-content/uploads/2021/09/ASEAN-China-SFMM-Statement-on-COVID-19-20-Feb-2020.pdf>
- ASEAN; 2020b, China donates medical supplies to ASEAN Secretariat for COVID-19 prevention. ASEAN Main Portal. <https://asean.org/china-donates-medical-supplies-to-asean-secretariat-for-COVID-19-prevention-2/>

- Berger, Thomas U.; 2010, Japan in Asia: A Hard Case for Soft Power. *Orbis*, 54(4), s. 565-582.
<https://doi.org/10.1016/j.orbis.2010.07.005>
- Bo, Zhou; 2020, maj 13; China's COVID-19 aid is not motivated by a desire for global leadership. *South China Morning Post*. <https://www.scmp.com/comment/opinion/article/3083986/chinas-coronavirus-aid-not-motivated-desire-global-leadership>
- Carminati, Daniele; 2022, The economics of soft power: Reliance on economic resources and instrumentality in economic gains. *Economic and Political Studies*, 10(1), s. 19-43.
<https://doi.org/10.1080/20954816.2020.1865620>
- Chitty, Naren; 2016, Soft power, civic virtue and world politics (section overview). W Narren Chitty, Li Ji, Gary D. Rawnsley, i Craig Hayden (Red.), *The Routledge Handbook of Soft Power*. London, New York: Routledge, s. 9-36
- Corrales, Javier; 2009, Using Social Power to Balance Soft Power: Venezuela's Foreign Policy. *The Washington Quarterly*, 32(4), s. 97-114. <https://doi.org/10.1080/01636600903232285>
- Divkolaye, Nasim Sadat Hosseini, Radfar, Mohammad Hadi, Seighali, Fariba, i Burkle, Frederick M.; 2016, When Health Diplomacy Serves Foreign Policy: Use of Soft Power to Quell Conflict and Crises. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*, 10(5), s. 724-727. <https://doi.org/10.1017/dmp.2016.31>
- Fazal, Tanisha M.; 2020, Health Diplomacy in Pandemical Times. *International Organization*, 74(S1), s. E78-E97.
<https://doi.org/10.1017/S0020818320000326>
- Feldbaum, Harley, i Michaud, Joshua; 2010, Health Diplomacy and the Enduring Relevance of Foreign Policy Interests. *PLOS Medicine*, 7(4), e1000226. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000226>
- Gauttam, Priya, Singh, Bawa, i Kaur, Jaspal; 2020, COVID-19 and Chinese Global Health Diplomacy: Geopolitical Opportunity for China's Hegemony? *Millennial Asia*, 11(3), s. 318-340.
<https://doi.org/10.1177/0976399620959771>
- Gover, Angela R., Harper, Shannon B., i Langton, Lynn; 2020, Anti-Asian Hate Crime During the COVID-19 Pandemic: Exploring the Reproduction of Inequality. *American Journal of Criminal Justice*, 45(4), s. 647-667
<https://doi.org/10.1007/s12103-020-09545-1>
- Horton, Richard; 2020, Offline: COVID-19 and the dangers of Sinophobia. *The Lancet*, 396(10245), s. 154.
[https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)31600-7](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)31600-7)
- House of Lords; 2014, The Role of Soft Power and Non-Military Options in Conflict Prevention.
<https://lordslibrary.parliament.uk/research-briefings/lln-2014-039/>
- ISEAS-Yusof Ishak Institute; 2023 The State of Southeast Asia: 2023 Survey Report. ISEAS-Yusof Ishak Institute.
<https://www.iseas.edu.sg/wp-content/uploads/2025/07/The-State-of-SEA-2023-Final-Digital-V4-09-Feb-2023.pdf>
- Katz, Rebecca, Kornblet, Sarah, Arnold, Grace, Lief, Eric, i Fischer, Julie E; 2011, Defining Health Diplomacy: Changing Demands in the Era of Globalization. *The Milbank Quarterly*, 89(3), s. 503-523.
<https://doi.org/10.1111/j.1468-0009.2011.00637.x>
- Khodayari-Zarnaq, Rahim, Alizadeh, Gisoo, i Kabiri, Neda; 2020, Global Health Diplomacy: A Closer Look. s. 549-1550. *Iranian Journal of Public Health*. <https://doi.org/10.18502/ijph.v48i8.3008>
- Kickbusch, Ilona, i Liu, Austin; 2022, Global health diplomacy — Reconstructing power and governance. *The Lancet*, 399(10341), s. 2156-2166. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(22\)00583-9](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(22)00583-9)

- Kiernan, Samantha, Song, Gayeong, i Tohme, Serena; 2021, grudzień 2, Billions Committed, Millions Delivered | Think Global Health. Council on Foreign Relations.
<https://www.thinkglobalhealth.org/article/billions-committed-millions-delivered>
- Kroenig, Matthew, McAdam, Melissa, i Weber, Steven (2010). Taking Soft Power Seriously. *Comparative Strategy*, 29(5), s. 412-431. <https://doi.org/10.1080/01495933.2010.520986>
- Labonté, Ronald, i Gagnon, Michelle L.; 2010, Framing health and foreign policy: Lessons for global health diplomacy. *Globalization and Health*, 6(1), s.14. <https://doi.org/10.1186/1744-8603-6-14>
- Lewandowski, Piotr; 2020, Soft power Rzeczypospolitej w Inicjatywie Trójmorza. *Sprawy Międzynarodowe*, 73(2), s. 125-150. <https://doi.org/10.35757/SM.2020.73.2.01>
- Lintner, Bertil; 2020, kwiecień 10, China comes to the COVID-19 rescue in Laos. *Asia Times*.
<https://asiatimes.com/2020/04/china-comes-to-the-COVID-19-rescue-in-laos/>
- Luo, Jing Jing, i Un, Kheang; 2020, październik 12, Cambodia: Hard landing for China's soft power? ThinkChina — Big Reads, Opinion & Columns on China. <http://www.thinkchina.sg/resentment-chinese-cambodia-can-COVID-19-turn-things-around>
- Łoś, Robert; 2018, Soft power. *Studia Polityczne*, 46(1), s. 131-149
- Maciejewski, Jani Borowska, Donata; 2020, Alternatywne podejście do bezpieczeństwa — soft power. *Kultura Bezpieczeństwa. Nauka — Praktyka — Refleksje*, 38(38), 66-78. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.5940>
- McBride, Bronwyn, Hawkes, Sarah, i Buse, Kent; 2019, Soft power and global health: The sustainable development goals (SDGs) era health agendas of the G7, G20 and BRICS. *BMC Public Health*, 19(1), s. 815.
<https://doi.org/10.1186/s12889-019-7114-5>
- Melissen, Jan, i Lee, Sook Jong; 2011, Introduction. W Jan Melissen i Sook Jong Lee (Red.), *Public Diplomacy and Soft Power in East Asia*. New York: Palgrave Macmillan, s. 1-9
- Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. (2021, listopad 22). Xi Jinping Attends and Chairs the Special Summit to Commemorate the 30th Anniversary of China-ASEAN Dialogue Relations and Officially Announces the Establishment of a China-ASEAN Comprehensive Strategic Partnership.
https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/gjhdq_665435/2675_665437/2737_663478/2739_663482/202111/t20211122_10451494.html
- Mol, Rajani, Singh, Bawa, Chattu, Vijay Kumar, Kaur, Jaspal, i Singh, Balinder; 2022, India's Health Diplomacy as a Soft Power Tool towards Africa: Humanitarian and Geopolitical Analysis. *Journal of Asian and African Studies*, 57 (6), s. 1109-1125. <https://doi.org/10.1177/00219096211039539>
- Nye, Joseph; 2008, Public Diplomacy and Soft Power. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616 (1), s. 94-109. <https://doi.org/10.1177/0002716207311699>
- Nye, Joseph; 2017, Soft power: The origins and political progress of a concept. *Palgrave Communications*, 3(1).
<https://doi.org/10.1057/palcomms.2017.8>
- Nye, Joseph; 2006, luty 23, Think Again: Soft Power. *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2006/02/23/think-again-soft-power/>
- Nye, Joseph; 2017, luty 21, Soft power: The origins and political progress of a concept [Comments and Opinion]. *Palgrave Communications*. <https://doi.org/10.1057/palcomms.2017.8>
- Pacula, Przemyslaw; 2015, Relacje Chin z wybranymi państwami w Azji Południowo-Wschodniej i Wschodniej i ich wpływ na bezpieczeństwo w regionie. *Bezpieczeństwo Narodowe*, II, s. 77-100.

- Pannu, Jaspreet, i Barry, Michele; 2021, The state inoculates: Vaccines as soft power. *The Lancet Global Health*, 9(6), s. e744-e745. [https://doi.org/10.1016/S2214-109X\(21\)00091-7](https://doi.org/10.1016/S2214-109X(21)00091-7)
- Potulski, Jakub; 2013, Morze Południowochińskie jako obszar konfliktów międzynarodowych. *Gdańskie Studia Azji Wschodniej*, 03, s. 23-34.
- Simons, Greg; 2021, Hard and Soft Power Approaches to Armed Conflicts: The United States in Iraq and Russia in Syria. *Russia in Global Affairs*. <https://eng.globalaffairs.ru/articles/hard-and-soft-power-iraq-syria/>
- Szczepaniak, Renata; 2011, Soft power (mięka siła) w relacjach międzynarodowych: Dyplomacja kulturalna - redefinicja pojęcia (z doświadczeń kulturoznawcy). *Horyzonty Polityki*, 2(nr 3 Edukacja polityczna), s. 197-210
- Śliwa, Zdzisław; 2010, Bezpieczeństwo regionu Azji Południowo-Wschodniej a roszczenia terytorialne wobec wysp Morza Południowochińskiego. *Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej*, 51(2 (181), s. 105-120
- Vanderwagen, William; 2006, Health diplomacy: Winning hearts and minds through the use of health interventions. *Military Medicine*, 171 (10 Suppl 1), s. 3-4. <https://doi.org/10.7205/milmed.171.1>, s. 3
- Xi, Jinrui, i Primiano, Christopher (2020). *China's Influence in Asia: How Do Individual Perceptions Matter?* East Asia (Piscataway, N.j.), 37 (3), s. 181-202. <https://doi.org/10.1007/s12140-020-09334-x>
- Xinhua; 2020, sierpień 24, China to prioritize Mekong countries for COVID-19 vaccine — Xinhua | English.news.cn. https://www.xinhuanet.com/english/2020-08/24/c_139313619.htm
- Znojek, Monika; 2018, Kultura jako źródło soft power państwa. *Studia i Prace WNEiZ*, 53, s. 101-115. <https://doi.org/10.18276/sip.2018.53/2-08>